

Γλωσσικά σχόλια

χαίρειν (ενν. λέγει) ἡμυνάμεθα (οριστ. αορ. ρ. ἀμύνομαι, πληθ. μεγαλοπρεπείας) εἰ μὴ τοῦναντίον ὑπὸ τὰ ἐμὰ σκῆπτρα ἐλαχίστως δὲ ἔχοντος ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ κατέλαβον (οριστ. αορ. β' ρ. καταλαμβάνω) ἐλεήσας (μιχ. αορ. ρ. ἐλέεω, ἐλεῶ)	εὐχεται να εἶναι καλά εκδικήθηκα, τιμώρησα ἀλλὰ ἀντίθετα κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία μου ἐνὼ ἴσα που ἀνέπνεε συνάντησα, βρήκα (πβ. ν.ε.: κατάληψη, ἀκατάληπτος) ἐπειδὴ τὸν συμπόνεσα, τὸν λυπήθηκα (πβ. ν.ε.: ἔλεος, ἐ- λεημοσύνη, ἀνελέητος)
περιστέλλω ἐπυθόμην (οριστ. αορ. β' ρ. πυνθάνομαι) παρ' αὐτοῦ ἀκοῦσαί τι ἢ ἀπώλεια ἢ παρακαταθήκη ἢ παραθήκη συμβιώσει (οριστ. μέλλ. ρ. συμβιώω, συμβιώω) σοι ἡμυνάμην ἄξιοπρεπῶς τὸ ἦρωον εἰς τὰ ἴδια βασιλεία ἢ διάταξις συμπνέω κελεύω ἔρωσθε (προστ. παρακ. ρ. ῥώννυμαι)	καλύπτω, περιβάλλω (πβ. ν.ε.: περιστολή) ζήτησα να μάθω ἀπὸ αὐτόν κάτι ο χαμός, ο θάνατος (πβ. ἀπολωλός πρόβατο) αὐτό που ἐμπιστεύεται κανεῖς σε κάποιον ἄλλο θα ζήσει μαζί σου (πβ. ν.ε.: συμβίωση) τιμώρησα ὅπως τοὺς ἀξίριζε ιερό ἀφιερωμένο σε ἦρωα στα ἀνάκτορά σας ἡ τελευταία ἐπιθυμία, ἡ διαθήκη (ἐδώ) συμφωνῶ (πβ. ν.ε.: σύμπνοια) προστάζω, ορίζω χαίρετε, να εἶστε καλά στὴν υγεία σας (πβ. ν.ε.: ρώμη, ρωμαλέος)

Ερμηνευτικά σχόλια

**Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Στα-
τείρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥω-
ξάνη τῇ ἐμῇ γυναικὶ χαίρειν:**

Στερεότυπη ἀρχὴ ἐπιστο-
λῆς.

Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη: Σχετικὰ με τα γυ-
ναικεία πρόσωπα τῆς οἰκογένειας καὶ τὶς τελευταῖες στιγ-
μές τοῦ Δαρείου Γ' τοῦ Κοδομανοῦ παρατηρεῖται σύγ-
χυση, ἐπειδὴ οἱ πηγές δε συμφωνοῦν μεταξὺ τους. Τα
πρόσωπα που ἀναφέρονται στο κείμενο εἶναι ἡ Στάτει-
ρα, ἀδερφή καὶ σύζυγος τοῦ Δαρείου Ἰακκουστή για τὴν ο-
μορφιά τῆς, ἡ μητέρα τοῦ Ῥοδῶ καὶ ἡ φημισμένη για τὴν
ομορφιά τῆς κόρη τοῦ Ῥωξάνη.

κατέλαβον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ: Οἱ ἀξιωματοῦχοι
τοῦ περσικοῦ στρατοῦ Ναβαρζάνης καὶ Βήσσος συνέλαβαν
τὸν Δαρεῖο με σκοπὸ να τὸν παραδώσουν στὸν Ἀλέξανδρο
καὶ να διασφαλίσουν τὴ συνάψη εἰρήνης. Ὄταν ὁ Ἀλέξαν-
δρος τοὺς καταδίωξε, για να ἐπιταχύνουν τὴ φυγὴ τοὺς
δολοφόνησαν τὸν Πέρση βασιλιά. Ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς τι-
μώρησε καὶ ἐνταφίασε τὸν Δαρεῖο με βασιλικές τιμές.

Ἐρωσθε: Στερεότυπο κλείσιμο ἐπιστολῆς.

Ο «Μέγας Ἀλέξανδρος», ὅπως καλλιτεχνικά ἀποδόθηκε στὴν
τελετὴ ἑναρξῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τῆς Ἀθήνας το 2004

Ερωτήσεις

1. Ποιο χαρακτηριστικό του Αλεξάνδρου αναδεικνύει η συμπεριφορά του απέναντι στον Δαρείο και στις αιχμάλωτες πλέον γυναίκες της οικογένειάς του;
2. Πέραν της επιθυμίας του Δαρείου, ποια άλλα κίνητρα ώθησαν τον Αλέξανδρο να συνάψει γάμο με τη Ρωξάνη; Για την απάντησή σας να αξιοποιήσετε τις ιστορικές γνώσεις σας.

Κεφαλή του Μεγάλου Αλεξάνδρου
(περ. 330 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως)

«Αλέξανδρος και θνήσκων Δαρείος»
(μικρογραφία από το έπος Khamse, 16ος αι., Εθνική Πινακοθήκη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν, Μπακού)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

αἴτιος
 < *αἴτος [= μερίδιο]
 [στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: αἰτίους]

Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	αἰτιάζομαι [= κατηγορούμαι] τὸ αἰτίαμα [= η κατηγορία] αἰτίζω [= ζητώ κάποιο πράγμα]	αἰτῶ ἢ αἰτία αἰτιώδης τὸ αἴτημα ἢ αἴτησις (-η) ἢ αἰτίασις (-η) αἰτιατική αἰτιατός αἰτιῶμαι [= κατηγορώ]	αιτιότητα
	σύνθετα	μεταίτιος [= συνένοχος] ἐπαίτιος [= υπεύθυνος για κάτι, ένοχος]	αἰτιολογῶ ἢ αἰτιολογία ἀναίτιος ἀναιτιολόγητος ἀπαιτῶ ἢ ἀπαίτησις (-η) ἐπαιτῶ παραιτοῦμαι ἢ παραίτησις (-η) συναίτιος ὑπαίτιος [= υπεύθυνος]	αιτιοκρατία αιτιολόγηση πρωταίτιος συνυπαίτιος συνυπαιτιότητα απαιτητός απαιτητικός

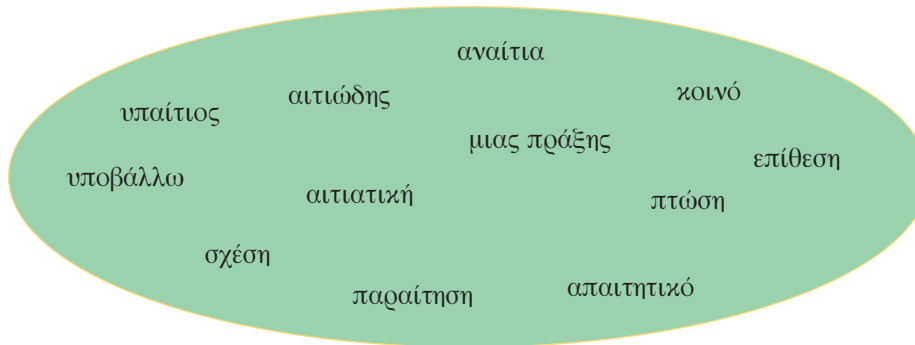
Ασκήσεις

1. Να δηλώσετε τι σημαίνουν (ενέργεια, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.) οι ομόρριζες του ουσιαστικού *αἰτία* λέξεις του πίνακα:

λέξεις	κατηγορία στην οποία ανήκουν
αἴτησις αἰτίαμα αἴτημα αἰτίασις αἰτιώδης	

2. Να σχηματίσετε νοηματικά αποδεκτές φράσεις συνδυάζοντας τις κατάλληλες λέξεις. Να χρησιμοποιήσετε κάθε λέξη μία φορά:

3. Να αναζητήσετε από τις απλές ομόρριζες λέξεις της α.ε. που περιλαμβάνονται στον Λεξιλογικό Πίνακα τρία παραδείγματα που να ανήκουν σημασιολογικά σε μία από τις δύο ευρύτερες έννοιες του ρήματος *αἰτώ*: α. κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι β. ζητώ, επαιτώ. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας:

κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι	ζητώ, επαιτώ

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αναλύσετε τις σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους μέρη: *σύνθρονος*, *προσέταξα*, *ἀξιοπρεπῶς*, *ἀντιπαξάμενον*, *περιέστειλα*, *συμπνεύσητε*.
2. Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ουσιαστικά της α.ε. ομόρριζα των ρ. *διατάσσω*, *ἐπιτάσσω*, *παρατάσσω*, *προστάττω*:

ρήμα	ουσιαστικό
<i>διατάσσω</i>	ἦ
	ῆ
	τό
<i>ἐπιτάσσω</i>	ῆ
<i>παρατάσσω</i>	ῆ
<i>προστάττω</i>	ῆ
	ῆ

Γ1. Γραμματική

1. Προστακτική βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Οι τύποι *παύσασθε* και *ἔρρωσθε* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι προστακτικής μέσης φωνής.

Όπως και στην ενεργητική φωνή, προστακτική διαθέτουν μόνο ο ενεστώτας, ο αορίστος και ο παρακειμένος.

Σχηματισμός και κλίση προστακτικής ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου μέσης φωνής

Προστακτική ενεστώτα	Προστακτική αορίστου	Προστακτική παρακειμένου
παύ-ου παυ-έσθω	παύ-σ-αι παυ-σ-άσθω	πέπαυ-σο πεπαύ-σθω
παύ-εσθε παυ-έσθων ή παυ-έσθωσαν	παύ-σ-ασθε παυ-σ-άσθων ή παυ-σ-άσθωσαν	πέπαυ-σθε πεπαύ-σθων ή πεπαύ-σθωσαν

Παρατηρήσεις

1. Η προστακτική αορίστου, όπως η υποτακτική και η ευκτική, δεν παίρνει αύξηση.
2. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την προστακτική αορίστου με τις γνωστές αλλαγές στο θέμα τους.
π.χ. *πράττομαι* → *πρᾶξιαι*, *σκοπέω*, -ῶ → *σκέψαι* (< ἔσκεψάμην), *σῴζομαι* → *σῴσαι*.
3. Η προστακτική παρακειμένου διατηρεί τον αναδιπλασιασμό.
4. Για τον σχηματισμό και την κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις καταλήξεις του παραπάνω πίνακα, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική του ίδιου χρόνου. Ακολουθεί η ενδεικτική κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των ρ. *πράττομαι*, *γράφομαι* και *κομίζομαι*:

	ουρανικόληκτα (ρ. <i>πράττομαι</i>)	χειλικόληκτα (ρ. <i>γράφομαι</i>)	οδοντικόληκτα (ρ. <i>κομίζομαι</i>)
β' εν.	<i>πέπραξο</i>	<i>γέγραψο</i>	<i>κεκόμισο</i>
γ' εν.	<i>πεπράχθω</i>	<i>γεγράφθω</i>	<i>κεκομίσθω</i>
β' πληθ.	<i>πέπραχθε</i>	<i>γέγραφθε</i>	<i>κεκόμισθε</i>
γ' πληθ.	<i>πεπράχθων</i> ή <i>πεπράχθωσαν</i>	<i>γεγράφθων</i> ή <i>γεγράφθωσαν</i>	<i>κεκομίσθων</i> ή <i>κεκομίσθωσαν</i>

2. Οι κτητικές αντωνυμίες

Όπως και στη ν.ε., οι κτητικές αντωνυμίες, που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι, αναφέρονται σε έναν ή περισσότερους κτήτορες. Κλίνονται σαν τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα (χωρίς κλητική, όπως όλες οι αντωνυμίες εκτός από τη δεικτική οὗτος, αὕτη, τοῦτο).

για έναν κτήτορα		
α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
ἐμός, ἐμή, ἐμόν	σός, σή, σόν	ἐός, ἐή, ἐόν
για πολλούς κτήτορες		
α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον	ὕμετερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον	σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον

Γ2. Σύνταξη

Ετερόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Οι ετερόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν ονοματικούς όρους σε μια επαυξημένη πρόταση, αλλά, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει με τους ομοιόπρωτους, δε βρίσκονται στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση με αυτούς. Ως ετερόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί λειτουργούν οι πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική και αιτιατική).

ετερόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε γενική
<p>– κτητική: Δηλώνει τον κτήτορα του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. Ἡ ἀρετὴ τῶν Σπαρτιατῶν ὁμολογουμένη ἐστίν.</p>
<p>– του δημιουργού: Δηλώνει τον δημιουργό του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου.</p>
<p>– διαιρετική: Δηλώνει το σύνολο στο οποίο ανήκει ή από το οποίο προέρχεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. Τῶ ἡμίσει τοῦ δόρατος ἐμάχετο.</p>
<p>– της ύλης: Δηλώνει το υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένος ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. ξίφος σιδήρου.</p>
<p>– του περιεχομένου: Δηλώνει το περιεχόμενο του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει, ο οποίος είναι συνήθως μια περιληπτική έννοια. π.χ. ταμείον (= αποθήκη) σίτου.</p>
<p>– της ιδιότητας: Δηλώνει συνήθως μέγεθος, ηλικία, κοινωνική τάξη και συνοδεύεται από αριθμητικό. π.χ. Ἐνταῦθα δὴ προσάγουσιν τῶ βασιλεῖ παῖδα καλὸν ὄκτῶ ἐτῶν.</p>
<p>– της αξίας: Δηλώνει την αξία του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. Συντάσσεται συνήθως με επίθετα όπως: ἄξιος, ἀνάξιος, ὠνητός. π.χ. Τὰ κείνους πεπραγμένα ἄξια θανάτου ἐστί.</p>
<p>– της αιτίας: Δηλώνει την αιτία της οποίας αποτέλεσμα είναι ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει. Συντάσσεται συνήθως με επίθετα όπως: αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, εὐδαίμων. π.χ. Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστι.</p>
<p>– συγκριτική: Συντάσσεται με συγκριτικό βαθμό επιθέτου ή επιρρηματος και δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα με το οποίο συγκρίνεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.</p>

π.χ. *Μὴ τοίνυν ὑμεῖς χεῖρους γένησθε Φιλίππου.*
 – **αντικειμενική / υποκειμενική:** Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα και δηλώνει το αντικείμενο ή το υποκείμενο της ενέργειας την οποία εκφράζει το ομόρριζο με αυτά τα ονόματα ρήμα (συνήθως τέτοια ονόματα σημαίνουν: μνήμη, φροντίδα, συμμετοχή, εμπειρία, εξουσία και τα αντίθετά τους).
 π.χ. *Μιμηταὶ τῶν προγόνων βουλόμεθα γενέσθαι:* γενική αντικειμενική
Ἔριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι (= προκαλοῦν βάσανα) βροτοῖς (= στους θνητούς): γενική υποκειμενική

ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε δοτική
 – **της αναφοράς:** Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.
 π.χ. *Οἱ Ἀθηναῖοι ὀπλίται ἐρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς ἦσαν.*
 – **αντικειμενική:** Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα που συγγενεύουν ετυμολογικά με ρήματα που παίρνουν το αντικείμενό τους σε δοτική, όπως αυτά που σημαίνουν: ομοιότητα, ωφέλεια, φιλία, υποταγή και τα αντίθετά τους.
 π.χ. *Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοί εἰσιν. (Οἱ πονηροὶ ὁμοιάζουσιν ἀλλήλοις.)*

ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε αιτιατική
 – **της αναφοράς:** Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.
 π.χ. *Κῦρος ἦν ἀγαθὸς τὰ πολεμικά.*

Παρατήρηση Για τη διάκριση της γενικής υποκειμενικής / αντικειμενικής τρέπουμε την προσδιοριζόμενη λέξη σε ομόρριζο ρήμα σύμφωνα με το νόημα και παρατηρούμε εάν το πρόσωπο ή το πράγμα που βρίσκεται σε γενική ενεργεί ή δέχεται ενέργεια,
 π.χ. *Μιμηταὶ τῶν προγόνων βουλόμεθα γενέσθαι > Μιμούμεθα τοὺς προγόνους* (αντικείμενο) → γενική αντικειμενική.
Ἔριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι βροτοῖς > Οἱ θεοὶ ἐρίζουσι (υποκείμενο) → γενική υποκειμενική.
Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοί εἰσιν > → δοτική αντικειμενική.

Ασκήσεις

1. Παύσασθε οὖν πιστεύοντες τοῖς βαρβάροις καὶ ψηφίσασθε κατακαῦσαι τὰς ἀμάξας, ἵνα μὴ ἐμποδὼν ἡμῖν ᾧσι (= για να μη μας είναι εμπόδιο): να βρείτε τους τύπους προστακτικής που υπάρχουν στην παραπάνω φράση και να τους κλίνετε στην προστακτική όλων των χρόνων.
2. Να τοποθετήσετε στη σωστή στήλη τους τύπους προστακτικής που σας δίνονται και να τους μεταφέρετε στους άλλους χρόνους διατηρώντας την έγκλιση, τον αριθμό και το πρόσωπο:

	ενεστώτας	αόριστος	παρακείμενος
διαπορεύου			
κεκόμισθε			
κηρύξασθε			
θραυσάσθω			
θεραπευέσθων			
πέμπου			

8. Να βρείτε τον συντακτικό ρόλο των πλάγιων πτώσεων που υπάρχουν στις προτάσεις που ακολουθούν:

- α. *Τίς μὲν ἀγέλης βοῶν κήδεται* (= φροντίζει) *μᾶλλον τοῦ νέμοντος* (= από τον βοσκό);
 β. *Τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων Αἰγεὺς προεβύτατος ὦν ἔσχεν.*
 γ. *Κῦρος καλὸς ἦν τὸ εἶδος* (= στη μορφή) *καὶ φιλάνθρωπος τὴν ψυχὴν.*
 δ. *Ἄνθρωπος ἰδρύσατο βωμοὺς καὶ ἀγάλματα θεῶν.*
 ε. *Στέργει* (= αγαπά) *γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν* (= ειδήσεων).
 στ. *Οἱ ὀλίγοι κτείνουσι τὸν Πειθίαν καὶ ἄλλους ἐξήγοντα τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν.*
 ζ. *Θάνατός ἐστι κοινὸς πᾶσιν ἀνθρώποις.*

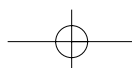
9. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους υπογραμμισμένους προσδιορισμούς στις παρακάτω φράσεις:

- α. *Διὰ μέσης πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα, εὗρος δύο πλέθρων.*
 β. *Πέρας γὰρ τοῦ βίου θάνατός ἐστιν.*
 γ. *Ζεῦ, πάτερ, γενοῦ μοι βοηθός, ἵνα τὴν ἀρίστην ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπωμαι καὶ ὠφέλιμος τοῖς ἀνθρώποις γένομαι.*
 δ. *Μειδίας φονεύσας τὴν μητέρα τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς Μανίαν κύριος τῆς Αἰολίδος ἐγένετο.*
 ε. *Οἱ Πέρσαι Κύρω μᾶλλον φίλοι ἦσαν ἢ βασιλεῖ.*
 στ. *Παῖδες, μὴ στασιάζετε. Ἐστὲ φίλοι ἀλλήλοις καὶ ἱκετεύετε τοὺς θεοὺς εὐμενεῖς ὑμῖν εἶναι.*

**Οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν μᾶλλον τέρπει,
ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.**

Θουκυδίδης, Ἱστορία 2.44-2.45

Στα γηρατεία δεν ευχαριστεῖ τον ἄνθρωπο τόσο το κέρδος
ὡς ἡ τιμὴ.

Πιέρο ντι Κόζιμο, Τοπίο με ερωδιούς (Βρετανικό Μουσείο, Λονδίνο)

του περιγράφει τα είδη και τις συνήθειες των πουλιών. Από την παράφρασή τους στην Ελληνική, που έγινε κατά τη βυζαντινή εποχή, προέρχεται το απόσπασμα που θα μελετήσετε. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή το έργο γράφτηκε από τον Διονύσιο τον Φιλαδελφέα.

Φίλτατοι δ' εἰσὶν οἱ ἐρωδιοὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ προσημαίνουσιν εὐδίαν τε καὶ χειμῶνα, μάλιστα πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅθεν ἂν μέλλῃ σφοδρότατος ἄνεμος πνεῖν, ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς κατακλίνοντες. Ναύτης γοῦν οὐκ ἂν ποτε ἐκὼν ἐρωδιὸν ἀποκτείνειεν, ἐπειδὴ πιστεύονται τοῖς ἀλιεῦσιν ἐν τῇ θαλάττῃ σημαίνειν, ὅποσα τοῖς θηραταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἰέρακες. Φασὶ δ' αὐτούς, καὶ ἠνίκα μία τροφή πᾶσιν ἦν τοῖς ὀρνέοις, πρώτους βορὰν ἐκ τῶν ὑδάτων εὐρεῖν, καὶ παρ' αὐτῶν τοὺς λοιποὺς πάντας ἐκδιδαχθῆναι· ἐπὶ δὲ τῇ τέχνῃ μεγαλαυχήσαντας καὶ οὐδ' αὐτὸν εἰπόντας ὑπὲρ νήξεως ἐρίζειν δύνασθαί σφισι τὸν Ποσειδῶνα τὴν ἐπιστήμην ἀποβαλεῖν τοῦ θεοῦ μηνίσαντος.

Παράφρασις τῶν τοῦ Διονυσίου Ἰξεντικῶν 2.9

Το πάθημα των ερωδιών

Α. Κείμενο Ο Διονύσιος ο Περιηγητής ήταν Αλεξανδρινός και έζησε πιθανώς στα χρόνια του αυτοκράτορα Αδριανού (2ος αι. μ.Χ.). Το έμμετρο διδακτικό έπος του *Περιήγησις τῆς Οἰκουμένης* αγαπήθηκε ιδιαίτερα, πιθανώς χρησιμοποιήθηκε ως διδακτικό εργαλείο και παραφράστηκε (αποδόθηκε ελεύθερα) στη Λατινική. Στα, επίσης έμμετρα, *Ἰξεντικά*

Γλωσσικά σχόλια

ὁ φίλος, ἡ φίλη, τὸ φίλον	αγαπημένος
προσημαίνω	φανερώνω από πριν (πβ. ν.ε.: σεσημασμένος, σημάδι)
ἡ εὐδία	η καλοκαιρία
ὁ χειμών	η κακοκαιρία
μάλιστα	κυρίως, ιδίως
ὄθεν ἄν μέλλῃ σφοδρότατος ἄνεμος πνεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. πνέω)	από όπου ενδεχομένως πρόκειται να πνεύσει (πβ. ν.ε.: πνοή, άπνοια, δύσπνοια) πάρα πολύ σφοδρός άνεμος
κατακλίνω	γέρνω προς τα κάτω (πβ. ν.ε.: κατάκλιση)
γοῦν	βέβαια
οὐκ ἄν ἀποκτείνειεν (γ' εν. δυνητ. ευκτ. αορ. ρ. ἀποκτείνω)	δε θα σκότωνε (πβ. ν.ε.: ανθρωποκτονία)
έκων, έκούσα, έκόν	εκουσίως, με τη θέληση κάποιου (πβ. ν.ε.: εκούσιος, ακούσιος)
πιστεύονται τοῖς ἀλιεῦσιν σημαίνειν	είναι κοινή πεποίθηση ότι προλέγουν (πβ. ν.ε.: σήμα, σημασία, σημαντικός) στους ψαράδες (πβ. ν.ε.: αλιεία, αλιευτικός, ναρκαλιευτικό)
ὅποσα τοῖς θηραταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἰέρακες (ενν. σημαίνουσι)	ὅσα προλέγουν στους κυνηγούς (πβ. ν.ε.: θήραμα, λαθροθήρας) τα γεράκια στην ξηρά
φασίν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. φημι)	λένε (πβ. ν.ε.: κατάφαση, αφασία)
ἠνίκα	όταν
τὸ ὄρνεον	το πουλί
ἡ βορά	η τροφή (πβ. ν.ε.: σαρκοβόρος)
τοὺς λοιποὺς πάντας (ενν. ὄρνιθας) ἐκδιδαχθῆναι (απαρ. παθ. αορ. α' ρ. ἐκδιδάσκομαι)	ὅτι διδάχτηκαν ὅλα τα υπόλοιπα πουλιά
ἐπὶ τῇ τέχνῃ μεγαλαυχήσαντας (μτχ. αορ. ρ. μεγαλαυχέω, μεγαλαυχῶ)	επειδή περηφανεύτηκαν για το εύρημά τους
ὑπέρ νήξεως	για το κολύμπι (πβ. ν.ε.: νηκτικός)
οὐδ' αὐτὸν εἰπόντας ἐρίζειν δύνασθαί σφισι τὸν Ποσειδῶνα	επειδή ισχυρίστηκαν ότι ούτε ο ίδιος ο Ποσειδώνας δεν μπορούσε να συναγωνιστεί μαζί τους
ἡ ἐπιστήμη	η γνώση, η τέχνη
ἀποβαλεῖν (ενν. φασίν)	λένε ότι έχασαν (πβ. ν.ε.: αποβολή, απόβλητος)
τοῦ θεοῦ μηνίσαντος (μτχ. αορ. ρ. μηνίω ρ. ποιητικό)	επειδή ο θεός οργίστηκε

Ερωτήσεις

1. Ποιες υπηρεσίες προσφέρουν οι ερωδιοί στους ανθρώπους;
2. Ποια ιδιαίτερη σχέση έχουν οι ναυτικοί με τους ερωδιούς;
3. Σε ποιον τομέα υπήρξαν πρωτοπόροι οι ερωδιοί και πώς έχασαν την ιδιότητα που τους έκανε να ξεχωρίζουν;
4. Γνωρίζετε από την αρχαία ελληνική μυθολογία άλλα παραδείγματα έριδας μεταξύ θεών και ζώων ή θεών και ανθρώπων;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ὔδωρ

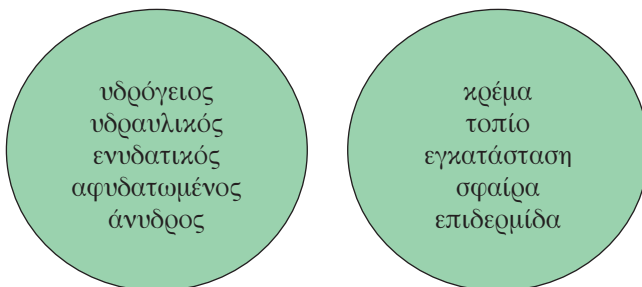
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: ὑδάτων]

Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	<p>ὑδραίνω [= υγραίνω, ραντίζω με νερό] τὸ ὑδρευμα [= δεξαμενή νερού] τὸ ὑδρεῖον [= ο κουβάς] τὸ ὑδάτιον [= το ρυάκι] ὑδροηλός [= υγρός] ὑδαρῶδης [= υγρός] ὑδροεῖς ὑδατόεις</p>	<p>ὑδρεύω, -ομαι [= αντλώ νερό] ἢ ὑδρευσις (-η) ἢ ὑδρα [= νερόφιδο, πβ. Λερναία Ὑδρα] ἢ ὑδρία [= αγγείο για νερό] ὑδαρής [= νερουλός] ὑδατικός ὑδάτινος ὑδατώδης [= νερουλός]</p>	<p>υδατώνω</p>
	σύνθετα	<p>ὑδατοειδής ὑδατοποσία ὁ ὑδροπότης ἢ ὑδραυλις [= αρχαίο μουσικό όργανο]</p>	<p>ὑδραγωγός [= αυτός που φέρνει νερό] τὸ ὑδραγωγεῖον (-εῖο) ὁ ὑδράργυρος τὸ ὑδροκέφαλον [= η υδροκεφαλία] ὁ ὑδροχόος ἢ ὑδρορροή (-οή) ὑδροφόρος τὸ ὑδραυλικόν (υδραυλικός) ἄνυδρος ἔνυδρος ἢ κλειψύδρα ἢ λειψυδρία φίλυδρος [= αυτός ο οποίος αγαπά το νερό]</p>	<p>υδατάνθρακας υδατογράφημα υδατοσφαιρίση υδρατμός υδρόβιος υδρόγειος υδρογόνο υδροηλεκτρικός υδροθεραπεία υδροκυάνιο υδροπλάνο υδρόφιλος αφυδάτωση ενυδατώνω ενυδατικός ενυδρείο</p>

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τα απλά, ομόρριζα του ουσιαστικού ὔδωρ επίθετα της α.ε. και της ν.ε. στην κατηγορία που ανήκουν ανάλογα με αυτό που σημαίνουν (πλησμονή, καταλληλότητα, ό,τι σημαίνει και η μετοχή του ενεστώτα, εκείνον που έχει σχέση ή ανήκει σε αυτό που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη κτλ.). Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στην παραγωγή.
2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω ζεύγη λέξεων της ν.ε., αφού βάλετε τις λέξεις στον κατάλληλο τύπο:

3. Να αναλύσετε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη και στη συνέχεια να αποδώσετε τη σημασία τους, όπως αυτή προκύπτει από το α' και το β' συνθετικό:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό	ερμηνεία
ἔνυδρος			
λειψυδρία			
ὑδραγωγεῖον			
ὑδροφόρος			
ὑδρορροή			
ὑδροχόος			

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτική άσκηση

Να γράψετε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των λέξεων *χειμών, κεφαλή, θάλασσα, εὐδία*.

Γ. Σύνταξη

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Όπως και στη ν.ε., οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις οι οποίες λειτουργούν ως επιρρήματα. Προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, απαρέμφατα ή μετοχές (πβ. ν.ε.: Έφτασε **γρήγορα** στον προορισμό του / Ήρθε **από το εξωτερικό** με την οικογένειά του).

Κύριες μορφές επιρρηματικών προσδιορισμών

επιρρήματα	Ἐκεῖ συνέλεγεν πανταχόθεν (= από παντού) στράτευμα.
πλάγιες πτώσεις	Ἐθαύμαζον αὐτοὺς τῆς τόλμης (= για την τόλμη τους).
εμπρόθετοι προσδιορισμοί	Ἐρρωδιοὶ ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς κατακλίνουσι.
επιρρηματικές μετοχές	Ἀπέπλεον ὡς πολεμήσοντες (= για να πολεμήσουν).
δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις	Ὅταν τις πλείστα ἔχη , πλείστοι αὐτῷ φθονοῦσι.

Σε προηγούμενες Ενότητες έγινε αναφορά στις δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις και στις επιρρηματικές μετοχές. Σε αυτή την Ενότητα θα διδαχθείτε τη μορφή και τη λειτουργία των εμπρόθετων προσδιορισμών.

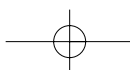
Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί αποτελούνται από μία πρόθεση και ένα όνομα (ή μια αντωνυμία) σε πλάγια πτώση.

π.χ. Ὑπὲρ **τῆς πατρίδος** ἐπολέμησαν.

Κατ' ἐμοῦ ταῦτα εἶπεν.

Στα παραπάνω παραδείγματα ο εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός «ὑπὲρ τῆς πατρίδος» δηλώνει την υπεράσπιση και προσδιορίζει το ρήμα «ἐπολέμησαν», ενώ ο εμπρόθετος επιρρηματικός «κατ' ἐμοῦ» δηλώνει την εχθρική διάθεση και προσδιορίζει το ρήμα «εἶπεν».

Οι εμπρόθετοι **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** δηλώνουν πληθώρα επιρρηματικών σχέσεων, όπως:

τύπο	στάση κατεύθυνση απομάκρυνση διά μέσου	<i>Κῦρος δὲ ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ (= τους δικούς του) ὠρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων καὶ ἐξελαίνει διὰ τῆς Λυδίας (= διά μέσου της Λυδίας) σταθμούς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο ἐπὶ τὸν Μένανδρον (= προς τον Μένανδρο) ποταμόν.</i>
χρόνο		<i>Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλῶ ὕστερον Εὐβοία ἀπέστη (= αποστάτησε) ἀπὸ Ἀθηναίων.</i>
τρόπο		<i>Διὰ λόγου (= με τα λόγια) μανθάνει.</i>
αιτία		<i>Διὰ τὴν ἀρετὴν (= χάρη στην ανδρεία) ἀθάνατον μνήμην κατέλιπον.</i>
σκοπό		<i>Οἱ δ' Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο πρὸς ναυμαχίαν (= για να ναυμαχήσουν).</i>
αναφορά		<i>Εἵπωμεν περὶ εἰρήνης.</i>
εναντίωση		<i>Οἱ πολέμοι τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὄρκους λύουσι.</i>
υπεράσπιση		<i>Ὑπὲρ καλλίστων καὶ μεγίστων ἀγωνιζόμεθα.</i>
μέσο / ὄργανο		<i>Ὅρωμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν.</i>
συνοδεία		<i>Κόνων σὺν ναυσὶν εἴκοσιν εἰς Σάμον ἔπλευσεν.</i>

Ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του κειμένου της Ενότητας.
2. Να αντιστοιχίσετε τους υπογραμμισμένους εμπρόθετους προσδιορισμούς της στήλης Α' με τη σημασία τους στη στήλη Β':

A'	B'
α. Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶν ἀλλ' εὐδιάβατοι. β. Τὸ δίκαιον οὐ φέρεται χωρὶς τοῦ σωφρονεῖν. γ. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἑορτὴν ἀνήγοντο (= απέπλεαν) μιᾶ καὶ εἴκοσι ναυσὶν ἐς τὴν Χίον. δ. Πολλοὶ δὲ τὸν πολύενκτον πλοῦτον (= τον πλούτο που επιθυμούσαν πάρα πολύ να αποκτήσουν) κτησάμενοι διὰ τοῦτον ἀπώλοντο. ε. Ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς αὐτοὺς (= μόνοι τους) περὶ τῶν παρόντων. στ. Μετὰ γὰρ Θηβαίων τῶν ἡμῖν ἐχθίστων (= τους πάρα πολύ μισητούς σ' εμάς) ἐπὶ δουλείᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἦκατε.	1. αἰτία 2. αναφορά 3. τόπος 4. τρόπος 5. χρόνος 6. σκοπός

3. Να εντοπίσετε και να εντάξετε τους παρακάτω εμπρόθετους προσδιορισμούς στην κατάλληλη στήλη του πίνακα, ανάλογα με το είδος τους:

- α. Ἀφ' Ἡρακλέους ἐγένετο.
- β. Τὴν ναῦν ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ χρήματα καὶ ἱππέας.

- γ. Ἀπὸ τούτου ἐπηνέθη.
 δ. Διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν στρατιωτῶν ὠργίζοντο.
 ε. Ἡ πόλις ἐμπόριον (= ἐμπορικὸ λιμάνι) ἐν μέσῳ τῆς Ἑλλάδος τὸν Πειραιᾶ κατεσκευάσατο.
 στ. Ἐφευγον ἐπὶ τὸ ὄρος.
 ζ. Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης (= πατρίδος).

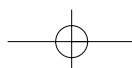
αἰτία	καταγωγή	σκοπός	υπεράσπιση	τόπος

4. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς στις παρακάτω φράσεις:

- α. Καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθήμενους.
 β. Ὅρωμεν τοὺς στρατιώτας ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἰσχυρῶς τοῖς ἄρχουσι πειθομένους.
 γ. Δύναμαι Ἰλιάδα ὄλην καὶ Ὀδύσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν.
 δ. Οὐδεὶς διὰ τέλους εὐδαιμονεῖ.
 ε. Δι' ἀμαθίαν ἀφρόνως πᾶς ὁ ἀνθρώπινος ὄχλος ζῆ.
 στ. Γυναῖκες πολλαὶ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους (= καλύτερες) εἰς πολλά.
 ζ. Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι (= να αποκτούμε).
 η. Ἀγωνιζόμεθα μετὰ δέους καὶ διαβολῆς.
 θ. Δόλιον ἄνδρα φεῦγε παρ' ὄλον τὸν βίον.
 ι. Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρὸς Ἀλκμεωνιδῶν εἶναι.

Ὁ θεὸς καὶ ἡ φύσις μηδὲν μάτην (= ἄσκοπα) ποιοῦσιν.

Ἀριστοτέλης, Περὶ Οὐρανοῦ 271a 33

Ο Περικλής αγορεύει στην Πνύκα (σχέδιο του Philip von Foltz, 1852)

τεχνος και αντίπαλός του Ισοκράτης. Σε αντίθεση με τον τελευταίο, που έδινε ιδιαίτερη προσοχή στη γλωσσική μορφή και στην προετοιμασία των επιχειρημάτων, ο Αλκιδάμας, συνεχίζοντας την παράδοση του Γοργία, πίστευε στον εκφραστικό αυτοσχεδιασμό. Στο κείμενο που θα μελετήσετε επισημαίνει μειονεκτήματα του προσχεδιασμένου γραπτού λόγου.

Ἡγοῦμαι δ' οὐδὲ λόγους δίκαιον εἶναι καλεῖσθαι τοὺς γεγραμμένους, ἀλλ' ὥσπερ εἶδωλα καὶ σχήματα καὶ μιμήματα λόγων, τὴν αὐτὴν περὶ αὐτῶν εἰκότως ἂν δόξαν ἔχοιμεν, ἦνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων καὶ γεγραμμένων ζώων. Ὡσπερ γὰρ ταῦτα μιμήματα τῶν ἀληθινῶν σωμάτων ἐστί, καὶ χρῆσιν οὐδεμίαν τῶ τῶν ἀνθρώπων βίῳ παραδίδωσι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ γεγραμμένος λόγος ἐκ βιβλίου μὲν θεωρούμενος ἔχει τινὰς ἐκπλήξεις, ἐπὶ δὲ τῶν καιρῶν ἀκίνητος ὢν οὐδεμίαν ὠφέλειαν τοῖς κεκτημένοις παραδίδωσιν. Ἄλλ' ὥσπερ ἀνδριάντων καλῶν ἀληθινὰ σώματα πολὺ χεῖρους τὰς εὐπρεπείας ἔχοντα πολλαπλασίους ἐπὶ τῶν ἔργων τὰς ὠφελείας παραδίδωσιν, οὕτω καὶ λόγος ὁ λεγόμενος ἔμψυχός ἐστι καὶ ζῆ καὶ τοῖς πράγμασιν ἔπεται, ὁ δὲ γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν.

Ἄλκιδάμας, *Περὶ Σοφιστῶν* 15.27-28 (διασκευή)

Τα μειονεκτήματα του γραπτού λόγου σε σχέση με τον προφορικό

Α. Κείμενο

Ο Αλκιδάμας από την Ελαία της Μικράς Ασίας (α' μισό 4ου αι. π.Χ.) δίδαξε τη ρητορική στην Αθήνα. Υπήρξε μαθητής του Ξακουστού σοφιστή Γοργία, όπως και ο ομό-

Γλωσσικά σχόλια

τὸ εἶδωλον	το ομοίωμα
τὸ σχῆμα	η εικόνα, η μορφή (πβ. ν.ε.: σχηματικός, πρόσχημα, σχηματίζω)
τὸ μίμημα	το αντίγραφο, η απομίμηση (πβ. ν.ε.: μίμος, παντομίμα)
τὴν αὐτὴν δόξαν ἂν ἔχοιμεν (δυν. ευκτ. ενεστ. ρ. ἔχω)	θα μπορούσαμε να έχουμε την ίδια αντίληψη
ἦνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων (ενν. ἔχοιμεν)	την οποία ακριβώς έχουμε και για τους χάλκινους ανδριάντες
εἰκότως	εὐλόγα
τὰ γεγραμμένα ζῶα	τα χαραγμένα / τα ζωγραφισμένα πλάσματα
χρησιν οὐδεμίαν τῶ τῶν ἀνθρώπων βίῳ παραδίδωσι	καμία χρησιμότητα δεν έχουν στην ανθρώπινη ζωή
(γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. παραδίδωμι, αττική σύνταξη)	
τὸ βιβλίον ἢ βιβλίον	κύλινδρος φτιαγμένος από ίνες του φυτού πάπυρος πάνω στον οποίο έγραφαν οι αρχαίοι
ἐκ βιβλίου θεωρούμενος (ρ. θεωρέω, θεωρῶ) ἔχει τινὰς	προσφέρει κάποια (επιφανειακή) ευχαρίστηση, όταν τον
ἐκπλήξεις	διαβάξει κανείς δυνατά μέσα από ένα βιβλίο
ἐπὶ τῶν καιρῶν	σε κρίσιμες περιστάσεις, στις διάφορες συγκυρίες (πβ. ν.ε.: καιροσκόπος, επίκαιρος)
ὁ/ἡ ἀκίνητος, τὸ ἀκίνητον	αμετάβλητος, στατικός
τοῖς κεκτημένοις (μτχ. παρακ. ρ. κτάομαι, κτῶμαι)	γι' αυτούς που τον κατέχουν (πβ. ν.ε.: κτήμα, κτήση)
ὥσπερ ἀνδριάντων (γεν. συγκρ.) καλῶν ἀληθινὰ σώματα	ὅπως ακριβώς τα ζωντανά σώματα, ενώ έχουν πολύ χειρότερη εξωτερική εμφάνιση από τους όμορφους ανδριάντες, προσφέρουν πολλαπλάσιες ωφέλειες όσον αφορά στα έργα
πολὺ χεῖρους τὰς εὐπρεπείας ἔχοντα	
πολλαπλασίους ἐπὶ τῶν	ο προφορικός λόγος
ἔργων τὰς ὠφελείας παραδίδωσιν	παρακολουθεῖ την πραγματικότητα
λόγος ὁ λεγόμενος	επειδὴ μοιάζει με εἶδωλο λόγου
ἔπεται τοῖς πράγμασι	δεν ἔχει καμία ζωντάνια / καμία σχέση με οποιαδήποτε
εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων	ενέργεια
ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν (οριστ. παρακ. ρ. καθίσταμαι)	

Ἑρμηνευτικά σχόλια

τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων: Τα ἀγάλματα ἦταν κυρίως ομοιώματα θεῶν και ηρώων, αν και ο ὅρος εἶχε γενικότερη χρήση. Οι ἀνδριάντες ἦταν ολόγλυφα, φυσικού ἢ υπερφυσικού μεγέθους, ομοιώματα κοινῶν θνητῶν, κυρίως αθλητῶν, που τοποθετοῦνταν κυρίως σε ιερά και γυμναστήρια.

ὁ δὲ γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν: Πολλοὶ αρχαίοι διανοητές απορρίπτουν την αξία του γραπτοῦ λόγου επισημαίνοντας τον προσχεδιασμένο χαρακτήρα του που μπορεί να χρησιμοποιηθεῖ για εξαπάτηση. Στον Φαῖδρο ο Πλάτων υποτιμᾷ σαφῶς τη γραπτὴ γλωσσικὴ ἔκφραση, κάτι που επιβεβαιώνεται και στην Ἐβδόμη Ἐπιστολή του. Στην πλατωνική Ακαδημία ὄργανο διδασκαλίας ἦταν ο προφορικός λόγος.

Ερωτήσεις

1. Με τι παρομοιάζει ο Αλκιδάμας τον γραπτό λόγο;
2. Ποιες αναλογίες επισημαίνει ο Αλκιδάμας μεταξύ του γραπτού λόγου και των εικαστικών τεχνών;
3. Ποιο είναι το βασικότερο μειονέκτημα του γραπτού λόγου σύμφωνα με τον Αλκιδάμαντα;
4. Αφού σχηματίσετε ομάδες δύο ατόμων, να διατυπώσετε με σύντομους αυτοσχέδιους λόγους επιχειρήματα υπέρ και κατά του γραπτού λόγου.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἡ δόξα

[θ. *δοκ-*, *δεκ-* > ρ. *δοκέω, δοκῶ και δέχομαι*]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: *δόξαν*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	<p><i>δοκῶ</i> <i>τὸ δόκημα</i> [= η φαντασία, η γνώμη] <i>ἡ δόκησις</i> [= η άποψη] <i>τὸ δόξασμα</i> [= η γνώμη]</p>	<p><i>δεκτικός</i> <i>δοκοῦν</i> (μετοχή, ουδ.) <i>τὸ δόγμα</i> <i>δοξάζω</i> [= (α.ε.) έχω στο μυαλό μου, φαντάζομαι, (ν.ε.) αποδίδω τιμές] <i>ἡ δοξασία</i> [= η γνώμη, η ιδέα] <i>δοξαστικός</i> <i>δόκιμος</i> <i>δοκιμάζω</i> <i>ἡ δοκιμασία</i></p>	<p>δοκιμή δοκίμιο</p>
	σύνθετα	<p><i>ἡ άδοξία</i></p>	<p><i>δοκησίσοφος</i> <i>άδόξαστος</i> [= (α.ε.) απροσδόκητος, (ν.ε.) άδοξος] <i>άδόκητος</i> <i>άδοξος</i> <i>ένδοξος</i> <i>έπίδοξος</i> <i>έτερόδοξος</i> <i>εὐδοκῶ</i> <i>ἡ όρθοδοξία</i> <i>όμόδοξος</i> <i>κακόδοξος</i> <i>φιλόδοξος</i> <i>μεγαλόδοξος</i> <i>κενόδοξος</i> <i>παράδοξος</i> <i>άποδεκτός</i> <i>άποδέκτης</i></p>	<p>δοξολογώ δοκιμογράφος (απ)αισιόδοξος ανορθόδοξος ματαιόδοξος μισαλλόδοξος μωροφιλόδοξος τρισένδοξος αποδοκιμασία</p>

Ασκήσεις

1. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό
ἄδοξος		
ὀρθοδοξία		
δοκησίσοφος		
φιλόδοξος		
κενόδοξος		
εὐδοκῶ		

2. Να κατατάξετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στις δύο στήλες με βάση το θέμα από το οποίο σχηματίζονται (δεκ-, δοκ-):

σύνθετη λέξη	θ. δεκ-	θ. δοκ-
δόγμα		
δεκτικός		
δόκιμος		
δοξασία		
ἄδόκητος		
ἑτερόδοξος		
δοκιμασία		
ἀποδεκτός		

3. Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα με το ερμηνευμά τους:

1. μισαλλόδοξος	α. αυτός που δεν έχει ουσιαστικούς σκοπούς στη ζωή του
2. ομόδοξος	β. αυτός που είναι έξω από τα συνηθισμένα, ο αλλόκοτος
3. ματαιόδοξος	γ. αυτός που έχει ίδια πίστη με κάποιον άλλο
4. κενόδοξος	δ. αυτός που μισεί όποιον έχει διαφορετικά πιστεύω από τον ίδιο
5. παράδοξος	ε. αυτός που επιδιώκει ή υπερηφανεύεται για κάτι ασήμαντο

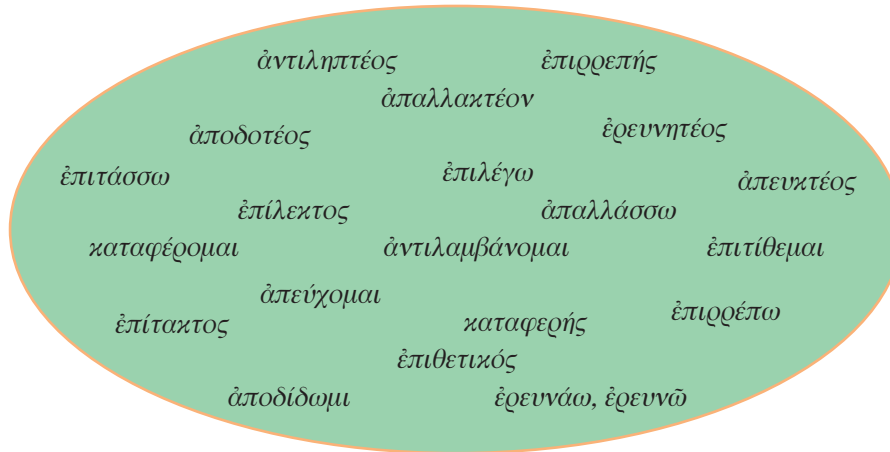
B2. Ετυμολογικά**Επαναληπτικές ασκήσεις**

1. Να σχηματίσετε παρασύνθετες λέξεις της α.ε. από τις σύνθετες λέξεις που σας δίνονται:

σύνθετη λέξη	παρασύνθετο ρήμα	παρασύνθετο ουσιαστικό
γεωμέτρης		
φιλόλογος		
θεολόγος		
στρατηγός		
γεωργός		
ἀφελής		
δυσσεβής		

2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω επίθετα (ρηματικά ή απλά) της α.ε. με το σύνθετο ρήμα από το οποίο προέρχονται:

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. και να εξηγήσετε τους μετασχηματισμούς του β' συνθετικού, σύμφωνα με όσα έχετε διδαχθεί στα κεφάλαια της σύνθεσης: φιλόδοξος, ὑδροφόρος, εὐφρων, δήμαρχος, φερέγγυος, παράφρων.

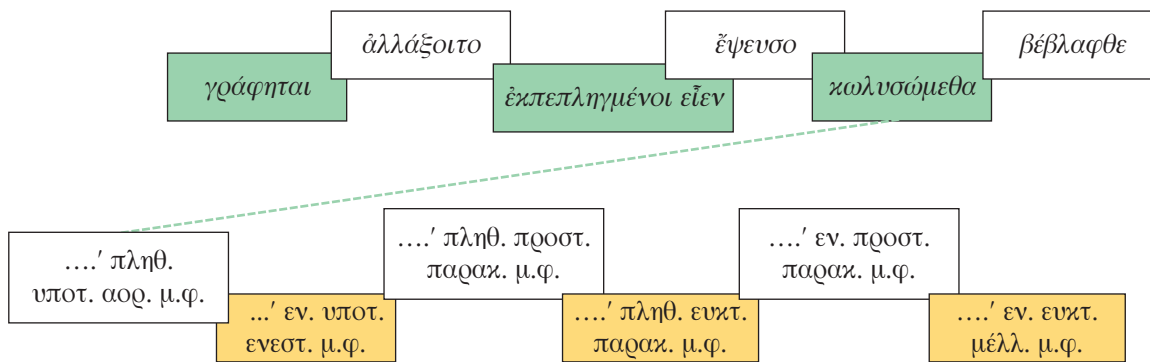
4. Να εξηγήσετε τις αλλαγές στο γραμματικό είδος στις παρακάτω περιπτώσεις:

- ὁ ἄρχων < μτχ. ενεστ. ρ. ἄρχω
- οἱ ζῶντες < οἱ ζῶντες ἄνθρωποι
- Περικλεῆς-Περικλῆς < περικλεῆς (= ἐνδοξος)

Γ. Γραμματική – Σύνταξη

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους με τη γραμματική τους αναγνώριση και να συμπληρώσετε το πρόσωπο στο οποίο δίνονται:

2. Να αναγνωρίσετε γραμματικώς τους ομόηχους ρηματικούς τύπους και να δώσετε ανάλογα παραδείγματα από άλλα ρήματα: πράττεσθε - πράττεσθαι, βλάπτει - βλάπτῃ - βλάπτῃ - βλάπτει, ίκετεύσω - ίκετεύσω, παύσαι - παύσαι - παύσαι. Κατόπιν να αντικαταστήσετε χρονικά τους υπογραμμισμένους τύπους.

3. Να κλίνετε στις πλάγιες πτώσεις του ίδιου αριθμού τις φράσεις: ἡ ἐμὴ πατρίς, ὁ ἡμέτερος πρόγονος, τὸ σφέτερον πάθος, ὁ πολὺς θόρυβος, τὸ μέγα δέος.

4. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους του ρ. εἰμί που ζητούνται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
	ἦσαν	
εἶη		
		ἔσοισθε
ἔστί		

5. Να συμπληρώσετε τα παρακάτω γνωμικά με το β' εν. προστακτικής ενεστώτα των ρημάτων ἄρχω, βούλομαι, θέλω, ἀπέχομαι και να τα μεταφράσετε:

- α. Ἀλλοτρίων _____ .
 β. _____ δ' ἀρέσκειν πᾶσι, μὴ σαντῶ μόνον.
 γ. Γλώττης _____ .
 δ. Καλῶς ἀκούειν (= να επαινέισαι) μᾶλλον ἢ πλουτεῖν _____ .

6. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων όρων:

- α. Ῥητορικούς καλοῦμεν τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους.
 β. Οὐκοῦν χρῆ και περὶ τῶν λόγων τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν, ἦνπερ και περὶ τῶν ἄλλων.
 γ. Οὐ γὰρ ἐμπορίαν ἀλλὰ λειτουργίαν ἐνόμιζον εἶναι τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμελείαν.
 δ. Μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους ἠγοῦμαι γεγενῆσθαι τοὺς τοῖς σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας.
 ε. Εἰκός ἐστιν αὐτοὺς βελτίους γίγνεσθαι.
 στ. Ὁμολογεῖται τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

7. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση (εἶδος, εξάρτηση) των ονοματικών και επιρρηματικών προσδιορισμών:

- α. Ἦν δὲ τὴν εἰρήνην ποιησόμεθα, μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν.
 β. Οὗτός ἐστι φίλος Δημοσθένει.
 γ. Λακεδαιμόνιοι βοῆ και οὐ ψήφω κρίνουσι.
 δ. Διαφέρει γυνὴ ἀνδρός τὴν φύσιν.
 ε. Πειθοῦς δημιουργός ἐστιν ἡ ῥητορική.
 στ. Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν!
 ζ. Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν οἱ παῖδες, πονηρίας.
 η. Καὶ τριῶν ἄλλων ἡμερῶν τὴν ὁδὸν ἀνύσαντες (= αφού διανύσαμε) ἐρχόμεθα ἐς πόλιν τῆς Μακεδονίας Βέροιαν μεγάλην και πολυάνθρωπον.

8. Να αναγνωρίσετε συντακτικῶς τα **απαρέμφατα** (εἶδος, συντακτικὴ θέση, υποκείμενο, ταυτοπροσωπία / ε-τεροπροσωπία) των φράσεων:

- α. Τοῖς φαυλοτάτοις τῶν ἀνθρώπων ἔξεστιν οὐ μόνον περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἀλλὰ και περὶ τῶν θεῶν ὑβριστικούς λόγους εἰπεῖν.
 β. Ἠγοῦμαι δ' ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι πολλοὶ και τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τοῖς μὲν σώμασιν μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίαις μεθ' ὑμῶν ἦσαν.
 γ. Ὑπὲρ ὧν βουλευέσθαι χρῆ και σκοπεῖν, ὅπως μὴ τοὺς πρότερον μισοῦντας τὴν ἀρχὴν τὴν Λακεδαιμονίων ἢ τούτων ὕβρις ποιήσει τὴν ἐκείνων συμμαχίαν αὐτῶν νομίζειν εἶναι σωτηρίαν.
 δ. Ταῦτα οὐ μόνον τοὺς εὔ πεπονηκότας (= αυτοὶ που ἔχουν ευεργετήσει) ἀλλὰ και τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας τιγχανεῖν δίκαιόν ἐστι.
 ε. Πειράσομαι δ' ὑμᾶς διδάξαι, οὗς ἠγοῦμαι τῶν πολιτῶν προσήκειν ὀλιγαρχίας ἐπιθυμεῖν και οὗς δημοκρατίας.
 στ. Ἐγὼ δ' ἠγοῦμαι μὲν χρῆναι μηδεμίαν μὴτ' αἰτίαν (= παράπονο) μήτε κατηγορίαν μειζον δύνασθαι (= να ἔχει μεγαλύτερη δύναμη) τῶν ὄρκων και τῶν συνθηκῶν.

9. Να αναγνωρίζετε συντακτικώς τις μετοχές (είδος, υποκείμενο, συντακτική θέση) των φράσεων:

- α. Ποῖος γὰρ ἂν λόγος ἐξισωθεῖταις ἡμετέροις δυσπραξίαις (= με τις δυστυχίες μας), ἢ τίς ἂν ῥήτωρ ἱκανὸς γένοιτο κατηγορῆσαι τῶν Θηβαίους ἡμαρτημένων;
- β. Εἴπερ ἐδύναντο οἱ κατήγοροι ἰδίᾳ (= ατομικά) με ἀδικοῦντα ἐξελέγξαι (= να αποδείξουν), οὐκ ἂν τὰ τῶν τριάκοντα ἁμαρτήματα ἐμοῦ κατηγοροῦν.
- γ. Οὐ Φρύνιχος μὲν καὶ Πείσανδρος καὶ οἱ μετ' ἐκείνων δημαγωγοί, ἐπειδὴ πολλὰ εἰς ὑμᾶς ἐξήμαρτον (= αφού διέπραξαν πολλές αδικίες εις βάρος σας), τὰς περὶ τούτων δείσαντες (< δέδοικα / δέδια = φοβάμαι) τιμωρίας τὴν προτέραν ὀλιγαρχίαν κατέστησαν;
- δ. Ὑμᾶς οὖν χρὴ ἐκ τούτων δοκιμάζειν τοὺς πολίτας, σκοποῦντας (< σκοπέω, -ῶ = εξετάζω) μὲν ὅπως ἦσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πεπολιτευμένοι, ζητοῦντας δὲ εἴ τις αὐτοῖς ἐγίγνετο ὠφέλεια τῶν πραγμάτων μεταπεσότων (= σε περίπτωση που άλλαζε το πολιτικό καθεστώς).
- ε. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐλθὼν εἰς Λακεδαίμονα ἔμεινεν ἐκεῖ πολὺν χρόνον, καταλιπὼν (< καταλείπω = εγκαταλείπω) ὑμᾶς πολιορκουμένους, εἰδὼς (< οἶδα = γνωρίζω) τὸ ὑμέτερον πλῆθος ἐν ἀπορίᾳ ἐχόμενον (= να βρίσκεται σε δύσκολη θέση) καὶ διὰ τὸν πόλεμον καὶ τὰ κακὰ τοὺς πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων ἐνδεεῖς ὄντας (= να στεροῦνται τα απαραίτητα).
- στ. Οὗτοι μὲν ἐζήτουν κατιέναι (= επιδίωκαν να γυρίσουν από την εξορία) ὡς τὴν μὲν τῆς θαλάττης ἀρχὴν Λακεδαιμονίοις παραδώσοντες, αὐτοὶ δ' ὑμῶν ἄρξοντες.

Αττικός σκύφος (μέσα 7ου αι. π.Χ.) με εγχάρακτη επιγραφή (Αθήνα, Μουσείο της Αρχαίας Αγοράς)

Θᾶπτον ἔφη πιστεύειν δεῖν ἵπῳ ἀχαλίνῳ ἢ λόγῳ ἀσυντάκτῳ.

Θεόφραστος

Διογένης Λαέρτιος, Βίοι Φιλοσόφων 5.39-40

Ἐλεγε ὅτι πρέπει να ἔχει κανεὶς μεγαλύτερη ἐμπιστοσύνη σε ἄλογο χωρὶς χαλινάρι παρὰ σε λόγο χωρὶς κανόνες.

